

۱۷-۲- بررسی وضعیت تحولات بازار کار:

در سال‌های اخیر دولت با در نظر گرفتن سیاست‌های اقتصاد مقاومتی و اختصاص منابع مالی از محل برنامه‌های کلان با اجرای طرح‌های مختلف و ابلاغ دستورالعمل‌ها تلاش کرده مشکل اشتغال را در سطح کشور حل کند. در این میان خراسان رضوی به لحاظ برخورداری از مزیت‌های اقتصادی و فرهنگی در شرق کشور با اقتصادی قوی دارای ظرفیت‌های فراوانی در حوزه‌های گردشگری، صنعت، معدن، خدمات و کشاورزی می‌باشد.

در برنامه اشتغال فراگیر، حمایت از توسعه و ایجاد اشتغال پایدار در مناطق روستایی و عشایری در سال ۱۳۹۸ سه رویکرد شامل تثبیت اشتغال، ایجاد اشتغال جدید و اشتغال حمایتی در سطح کشور برای کاهش نرخ بیکاری سیاست‌گذاری شده است. که در این میان اهداف کلی برنامه اشتغال فراگیر بر چهار محور ایجاد فرصت‌های شغلی جدید، ارتقای اشتغال پذیری و مهارت‌آموزی نیروی کار، کاهش عدم تعادل‌های بازار کار و حفظ و صیانت از اشتغال موجود کشور استوار بوده است. بر مبنای این سه رویکرد سیاستی، ۸ برنامه در دستور کار قرار دارد:

توسعه کسب و کارهای پراشتغال، اجرای برنامه‌های فعال بازار کار از جمله طرح کارورزی فارغ‌التحصیلان، ساماندهی و تثبیت اشتغال موجود، اصلاح نظام آموزشی و مهارتی و توسعه کارآفرینی، اشتغال حمایتی و خرد، استفاده از فرصت‌های خارجی و نهادسازی و اطلاعات بازار کار و نظارت بر طرح‌ها و برنامه‌ها هشت اقدام اشتغال‌زایی و کارآفرینی در سال مذکور بوده است.

در برنامه اشتغال فراگیر رسته‌های منتخب و اولویت‌دار کسب‌وکارها در بخش‌های اقتصادی شامل موارد زیر بوده است:

- بخش کشاورزی شامل فعالیت‌های مربوط به محصولات گلخانه‌ای، شیلات، گیاهان دارویی، صنایع تبدیلی و تکمیلی، محصولات دامی، مکانیزاسیون و
- بخش صنعت و معدن و فراوری معدنی شامل پوشاک و کفش و چرم، مبلمان، صنایع غذایی، فرش، خدمات فنی و مهندسی، پتروشیمی، آرایشی و بهداشتی و
- بخش بازرگانی و صنوف شامل خدمات بازرگانی و توزیع و پخش کالا و انبارداری و خدمات بندری، تولید پوشاک، زیورآلات، بازاریابی، ساختمان و ابنیه و
- بخش آب و برق شامل کسب‌وکارهای معطوف به کاهش مصرف آب مانند هوشمندسازی راه‌های کشاورزی و کسب و کارهای معطوف به افزایش بهره‌وری منابع آبی.
- بخش گردشگری و صنایع دستی شامل کسب‌وکارهای معطوف به توسعه و تقویت جاذبه‌های گردشگری، سلامت و امنیت، طبیعت‌گردی و بوم‌گردی و
- بخش فرهنگ و هنر شامل کسب‌وکارهای منتخب رسانه‌ای و تولید محتوای دیجیتال، کسب‌وکارهای خدمات هنری و
- بخش ورزش و تربیت بدنی شامل تولید کالاها و خدمات ورزشی.

- بخش فناوری اطلاعات و ارتباطات شامل کسب و کارهای ارائه خدمات فناوری اطلاعات و فضاپایه.
- بخش بهداشت و درمان شامل گردشگری سلامت، خدمات بهداشت و درمان و سلامت خانگی و
- بخش فناوری و دانش بنیان شامل رشته‌های مربوط به فناوری سلامت، اقتصاد دیجیتال، حمل و نقل، زباله، سامانه‌های هوشمند و

بر اساس این تقسیم‌بندی سهم هر استان از هر بخش در سال ۱۳۹۸ مشخص شده است. در جداول ذیل این بخش، سهم استان خراسان از تحولات بخش اشتغال مشاهده می‌شود.

جدول شماره ۱۷-۱. توزیع استانی، فرصت‌های شغلی، تسهیلات و یارانه سود بانکی در رشته‌های منتخب در سال ۱۳۹۸

اشتغال رشته‌های کسب و کار (نفر)	سهم استان (درصد)	تسهیلات بانکی (میلیارد ریال)	یارانه تسهیلات (میلیارد ریال)
۱۸.۸۱۰	۴.۲	۱۰.۰۳۲	۲۰۱

منبع: برنامه اشتغال‌زایی سال ۹۸، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی

برنامه اشتغال پایدار در مناطق روستایی و عشایری در سال ۱۳۹۸ نیز یکی از ضرورت‌های اولیه برای اعتلای اقتصادی و اجتماعی متوازن می‌باشد. این برنامه نیز شامل طرح‌های زیر برای افزایش اشتغال می‌باشد:

مدیریت اطلاعات متقاضیان در سامانه و رعایت سهم‌ها در استان‌ها و فرایند اعطای تسهیلات توسط مؤسسات عامل در مناطق همزمان با راهنمایی و مشاوره، انجام مطالعه میدانی حسب ضرورت در قالب پایش اجرای برنامه اشتغال روستایی و عشایری در سطح ملی و استانی، اصلاح رشته‌های اولویت‌دار مناطق روستایی و عشایری استان‌ها و شهرستان‌ها حسب ضرورت، طرح تقویت آموزش فنی و حرفه‌ای مرتبط با برنامه اشتغال روستایی و عشایری و

جدول شماره ۱۷-۲. سهم استان از برنامه اشتغال پایدار در مناطق روستایی و عشایری

سهم (درصد)	پیش‌بینی اشتغال جدید	تعداد روستاهای کانونی برای مداخله	منابع اعتباری (میلیارد ریال)	منابع تسهیلات (میلیارد ریال)
۵.۰۹	۷.۶۳۵	۷۷	۷۷	۴.۳۸۲

منبع: برنامه اشتغال‌زایی سال ۹۸، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی

جدول شماره ۱۷-۳. سهم استان از طرح کارورزی دانش آموختگان دانشگاهی

سهم استان (درصد)	تعداد (نفر)
۵.۱	۲.۵۵۰

منبع: برنامه اشتغال‌زایی سال ۹۸، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی

جدول شماره ۱۷-۴. سهم استان از طرح مشوق‌های بیمه‌ای کارفرمایی

سهم	مشوق بیمه کارفرمایی	
	تعداد	منابع مورد نیاز (میلیون ریال)
۵.۱	۲.۵۵۰	۹۷.۹۲۰

منبع: برنامه اشتغال‌زایی سال ۹۸، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی

جدول شماره ۱۷-۵. سهم استان از طرح مهارت آموزی در محیط کار واقعی

مهارت آموزی در محیط کار واقعی		سهم
تعداد	منابع مورد نیاز (میلیون ریال)	
۵.۱۰۰	۲۵.۵۰۰	۵.۱

منبع: برنامه اشتغال‌زایی سال ۹۸، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی

جدول شماره ۱۷-۶. سهم استان از پیاده‌سازی الگوی توسعه مشاغل خانگی

پیش‌بینی تعداد متقاضیان	مهارت آموزی در محیط کار واقعی
۶۹۱	۴.۱

منبع: برنامه اشتغال‌زایی سال ۹۸، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی

جدول شماره ۱۷-۷. سهم استان از طرح توسعه اشتغال خرد گروه‌های خودیار

تعداد گروه‌های خودیار تشکیل شده	تعداد اعضا با میانگین ۱۵ نفر	اشتغال (۱۰ درصد اعضا)	اعتبار مورد نیاز (میلیارد ریال)	تسهیلات مورد نیاز (میلیارد ریال)
۱۶۴	۲.۴۶۰	۲۴۶	۴.۹	۴۹.۲

منبع: برنامه اشتغال‌زایی سال ۹۸، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی

جدول شماره ۱۷-۸. سهم استان از طرح راهبری حمایت از بنگاه‌های مشکل‌دار جهت حفظ اشتغال

تعداد بنگاه‌های مشکل‌دار	تعداد کارگران بنگاه‌های مشکل‌دار	تعداد شاغلین تحت حمایت	منابع اعتباری مورد نیاز (میلیارد ریال)
۱۶۴	۲.۴۶۰	۲۴۶	۴.۹

منبع: برنامه اشتغال‌زایی سال ۹۸، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی

یکی دیگر از طرح‌های افزایش اشتغال در سال ۱۳۹۸ طرح جایگزینی نیروی آماده بکار ایرانی بجای نیروی کار خارجی بوده است که هدف کمی این طرح برای استان خراسان رضوی ۸۵۰ نفر می‌باشد.

۱۷-۲-۱. تحولات عرضه نیروی کار:

عرضه نیروی کار یک جامعه را منابع انسانی حاضر در بازار کار تشکیل می‌دهد و عوامل مؤثر بر آن عبارتند از حقوق و دستمزد، جمعیت فعال، درآمدهای غیرکاری، سواد و تخصص، وضعیت تاهل، بعد خانوار و پویایی اقتصاد (سطح تولید نرخ رشد، رکود و رونق).

در برنامه‌ی عملیاتی ذیل برنامه‌ی ششم توسعه اقتصادی- اجتماعی برای استان خراسان رضوی که در دو قالب استانی و ملی و دو بخش سند توسعه و برنامه عملیاتی استان تهیه شده است پیش‌بینی این است که جمعیت استان در پایان برنامه ششم به ۶.۸۰۷.۰۰۰ نفر برسد که ۳.۴۸۷.۰۰۰ نفر آن را مردان ۳.۴۱۹.۰۰۰ نفر را بانوان تشکیل خواهند داد، در این بین حدود ۵.۰۴۲.۰۰۰ نفر از کل جمعیت شهری و بقیه روستایی هستند. با توجه به اینکه پیش‌بینی این است که نرخ رشد اقتصادی کشور در برنامه ششم سالانه ۸ درصد، متوسط رشد اشتغال ۳.۹ درصد و نرخ بیکاری برای سال پایانی ۱۴۰۰ در برنامه، ۸.۶ درصد باشد لذا طبق پیش‌بینی‌ها در سال‌های برنامه ششم باید شاهد افزایش ۳۲۰ هزار

نفری نیروی جدید در بازار کار استان و کاهش نرخ بیکاری از ۱۱.۶ درصد در سال ۱۳۹۶ به ۷ درصد در سال پایانی برنامه ششم توسعه باشیم که برای رسیدن به این هدف نیاز است در پایان این برنامه ۴۳۳ هزار شغل ایجاد شده باشد. براساس قانون حمایت از توسعه و ایجاد اشتغال پایدار در مناطق روستایی و عشایری با استفاده از منابع صندوق توسعه ملی مصوب سال ۱۳۹۶ که در بخش قبلی به آن اشاره شد، در راستای توسعه روستاها و ایجاد اشتغال پایدار در مناطق کمتر توسعه یافته روستایی و عشایری و همچنین اهداف سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی به صندوق توسعه ملی اجازه داده شده، معادل ریالی یک میلیارد و ۵۰۰ میلیون دلار از منابع صندوق را به صورت قرض الحسنه نزد بانکهای کشاورزی، پست بانک، توسعه تعاون و صندوق توسعه کارآفرینی امید و همچنین حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی سپرده‌گذاری کند تا این منابع صرف اعطای تسهیلات به اشخاص حقیقی و حقوقی غیردولتی برای ایجاد اشتغال در روستاها و شهرهای زیر ده هزار نفر جمعیت واقع در مناطق مرزی و عشایری شود. دامنه شمول این طرح، فعالیت‌های اقتصادی بخش غیردولتی با اولویت رسته‌های اقتصادی پراشتغال در مناطق هدف اجرای طرح، اعم از ایجاد، تکمیلی و توسعه‌ای شامل کشاورزی، معادن کوچک، فعالیت‌های خدماتی، صنایع دستی، فعالیت‌های فرش دستباف و تأمین سرمایه در گردش واحدهای تولیدی مستقر در نواحی صنعتی روستایی و شهرهای زیر ده هزار نفر جمعیت می‌باشد. تسهیلات این طرح در بین استان‌ها بنا بر شاخص ترکیبی جمعیت روستایی، نرخ بیکاری و عکس درآمد سرانه استان توزیع می‌شود. اجرای صحیح این طرح می‌تواند با ایجاد اشتغال در مناطق روستایی منجر به تثبیت جمعیت روستایی شده و در دستیابی به سایر اهداف مورد نظر موثر باشد.

بر این اساس، تسهیلات ذیل این قانون در غالب دو طرح پرداخت تسهیلات روستایی و عشایری و همچنین طرح اشتغال فراگیر در جدول شماره ۹-۱۷ قابل مشاهده می‌باشد.

جدول شماره ۹-۱۷. آمار عملکرد پرداخت تسهیلات روستایی و عشایری و استان خراسان رضوی در سال ۱۳۹۸

شرح	شاخص	واحد	طرح اشتغال روستایی و عشایری
طرح‌های ارسال شده (از کمیته‌های فنی شهرستان‌ها به بانکها)	تعداد	طرح	۳.۶۴۴
	تسهیلات درخواستی	میلیون ریال	۲.۹۲۶.۵۳۰
	اشتغال جدید	نفر	۴.۶۵۱
طرح‌های مصوب شده در بانک	تعداد	طرح	۲.۹۵۷
	تسهیلات درخواستی	میلیون ریال	۲.۶۱۷.۱۱۷
	مبلغ مصوب	میلیون ریال	۲.۴۶۶.۹۸۳
	مبلغ پرداخت	میلیون ریال	۲.۱۷۳.۸۶۶
	اشتغال جدید	نفر	۴.۶۱۵
طرح‌های منعقد شده	تعداد	طرح	۲.۸۴۹

۲.۳۱۶.۴۹۳	میلیون ریال	تسهیلات درخواستی	
۲.۲۰۷.۶۶۱	میلیون ریال	مبلغ مصوب	
۱.۹۹۷.۲۳۶	میلیون ریال	مبلغ پرداخت	
۴.۳۵۹	نفر	اشتغال جدید	
۲.۶۷۸	طرح	تعداد	طرح‌های پرداخت شده
۱.۸۲۶.۱۵۶	میلیون ریال	تسهیلات درخواستی	
۱.۷۳۹.۴۵۷	میلیون ریال	مبلغ مصوب	
۱.۷۲۸.۴۲۱	میلیون ریال	مبلغ پرداخت	
۳.۹۲۲	نفر	اشتغال جدید	

۱۷-۳- بررسی و تحلیل وضعیت شاخص و متغیرهای مرتبط با نیروی کار

آمار و اطلاعات مربوط به نیروی انسانی، برای نخستین بار در سال ۱۳۱۸ توسط اداره کل آمار و ثبت احوال، در برخی از شهرهای مهم کشور گردآوری شد. در سال ۱۳۳۵، ضمن اجرای اولین سرشماری عمومی نفوس که توسط اداره کل آمار عمومی اجرا شد، اطلاعاتی چند در این زمینه به دست آمد. سپس با اجرای چند طرح آماری در زمینه‌های کشاورزی، صنعت و جمعیت، در زمره آمار جمع‌آوری شده، اطلاعات مربوط به نیروی انسانی نیز متناسب با موضوع طرح، مورد توجه قرار گرفت. در سال‌های بعد، مرکز آمار ایران ضمن اجرای سرشماری‌های عمومی نفوس و مسکن سال‌های ۱۳۴۵، ۱۳۵۵، ۱۳۶۵، ۱۳۷۵، ۱۳۸۵ و آمارگیری سال ۱۳۷۰، آمار و اطلاعات اساسی مربوط به نیروی انسانی را جمع‌آوری نموده و علاوه بر آن از سال ۱۳۷۶، طرح نمونه‌گیری ویژگی‌های اشتغال و بیکاری خانوار را نیز به اجرا درآورده است و تا سال ۱۳۸۳ هر سال این طرح اجرا شده است. از سال ۱۳۸۴ نیز طرح آمارگیری از نیروی کار جایگزین طرح مذکور شد. اطلاعاتی که در این قسمت ارائه شده است شامل انواع جمعیت فعال و غیرفعال اقتصادی، ویژگی‌های جمعیت شاغل در بخش‌های مختلف اقتصادی، شاخص‌های عمده نیروی کار، نرخ مشارکت اقتصادی و نرخ بیکاری می‌باشد. لازم به ذکر است که در محاسبه شاخص‌های نیروی انسانی استان و کشور، شاخص‌ها برای دو گروه عمده (جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر و جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر) تفکیک شده است که در این گزارش، شاخص‌های گروه جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر در استان و کشور استفاده و مقایسه شده است.

جدول ۱۷-۱۰. اطلاعات بازار کار استان بر اساس تعداد (نفر) طی سال های ۱۳۹۶ الی ۱۳۹۸

سال	جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر	جمعیت فعال	غیرفعال	تعداد کل بیکاران	تعداد کل شاغلان	تعداد شاغلان در بخشهای مختلف		
						کشاورزی	صنعت	خدمات
۹۶	۵,۲۴۵,۵۶۵	۲,۳۱۵,۲۸۱	۲,۹۳۰,۲۸۴	۲۶۳,۹۲۴	۲,۰۵۱,۳۵۶	۳۵۲,۸۳۳	۸۰۲,۰۸۰	۸۹۶,۴۴۳
۹۷	۵,۲۷۰,۳۵۱	۲,۲۷۱,۵۳۷	۲,۹۹۸,۸۱۴	۲۴۳,۶۱۵	۲,۰۲۷,۹۲۲	۳۹۱,۳۸۹	۶۸۱,۳۸۱	۹۵۵,۱۵۱
۹۸	۵,۴۲۲,۳۶۴	۲,۲۸۸,۷۵۶	۳,۱۳۳,۶۰۸	۱۹۰,۰۳۴	۲,۰۹۸,۷۲۲	۳۷۵,۲۶۶	۶۸۷,۶۵۱	۹۶۵,۵۵۰

ماخذ : طرح نیروی کار ۱۳۹۸ مرکز آمار ایران

جدول ۱۷-۱۱. اطلاعات بازار کار استان بر اساس سهم سهم هر بخش از اشتغال طی سال های ۱۳۹۶ الی ۱۳۹۸

سال	جمعیت فعال	غیرفعال	نرخ بیکاری	نرخ اشتغال	نرخ اشتغال در بخشهای مختلف		
					کشاورزی	صنعت	خدمات
۹۶	%۴۴	%۵۶	%۱۱	%۸۹	%۱۷	%۳۹	%۴۴
۹۷	%۴۳	%۵۷	%۱۱	%۸۹	%۱۹	%۳۴	%۴۷
۹۸	%۴۲	%۵۸	%۰/۸	%۹۲	%۱۸	%۳۳	%۴۶

با توجه به ارقام جدول مشاهده می شود از سال ۱۳۹۶ الی ۱۳۹۸ سهم جمعیت فعال از کل جمعیت بالای ده سال کاهش یافته است. بر اساس آمار، طی این سه سال در حدود ۱۷۶,۷۹۹ نفر به جمعیت در سن کار اضافه شده است.

جدول ۱۷-۱۲. اطلاعات بازار کار استان بر اساس تعداد (نفر) به تفکیک جنس و مکان در سال ۱۳۹۸

گروه	جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر	نرخ (درصد)	فعال	نرخ (درصد)	بیکار	نرخ (درصد)	شاغل	نرخ (درصد)	غیرفعال	نرخ اشتغال در بخشهای مختلف (درصد)		
										کشاورزی	صنعت	خدمات
مرد و زن	۶۸,۲۱۲,۸۷۱	-	۲۷,۲۴۳,۳۵۹	۴۰	۲,۸۹۷,۶۲۱	۱۱	۲۴,۳۴۵,۷۳۷	۸۹	۴۰,۹۶۹,۵۱۲	۱۷/۸	۳۲/۰	۵۰/۲
مرد و زن	۵,۴۲۲,۳۶۴	۸	۲,۲۸۸,۷۵۶	۴۲	۱۹۰,۰۳۴	۸	۲,۰۹۸,۷۲۲	۹۲	۳,۱۳۳,۶۰۸	۱۸/۵	۳۳/۹	۴۷/۶
مردان	۲,۷۰۳,۲۲۴	۴۹	۱,۸۰۹,۷۵۵	۶۷	۱۲۵,۹۴۷	۷	۱,۶۸۳,۸۰۸	۹۳	۸۹۳,۴۶۹	۱۹/۲	۳۲/۵	۴۸/۳
زنان	۲,۷۱۹,۱۴۰	۵۱	۴۷۹,۰۰۱	۱۸	۶۴,۰۸۷	۱۳	۴۱۴,۹۱۴	۸۷	۲,۲۴۰,۱۳۹	۳۴	۲۷/۴	۳۸/۶
شهری (مرد و زن)	۴,۰۴۶,۴۳۷	۷۵	۱,۶۹۴,۷۳۳	۴۳	۱۶۱,۶۹۷	۱۰	۱,۵۳۳,۰۳۷	۹۰	۲,۳۵۱,۷۰۳	۷/۴	۳۴/۷	۵۷/۹
شهری - مرد	۲,۰۲۷,۰۸۴	۵۰	۱,۳۳۸,۰۷۱	۶۶	۱۰۱,۳۰۳	۸	۱,۲۳۶,۷۶۸	۹۲	۶۸۹,۰۱۳	۸/۱	۳۴/۰	۵۷/۹
شهری - زن	۲,۰۱۹,۳۵۳	۵۰	۳۵۶,۶۶۲	۱۸	۶۰,۳۹۴	۱۷	۲۹۶,۲۶۹	۸۳	۱,۶۶۲,۶۹۰	۴/۳	۳۷/۶	۵۸/۱

روستایی (مرد و زن)	۱,۳۷۵,۹۲۷	۲۵	۵۹۴,۰۲۳	۴۳	۲۸,۳۳۷	۵	۵۶۵,۶۸۵	۹۵	۷۸۱,۹۰۵	۴۸/۵	۳۲/۰	۱۹/۵
روستایی -	۶۷۶,۱۴۰	۴۹	۴۷۱,۶۸۴	۷۰	۲۴,۶۴۴	۵	۴۴۷,۰۴۰	۹۵	۲۰۴,۴۵۶	۴۹/۶	۲۸/۴	۲۲/۰
روستایی -	۶۹۹,۷۸۷	۵۱	۱۲۲,۳۳۹	۱۷	۳,۶۹۳	۳	۱۱۸,۶۴۶	۹۷	۵۷۷,۴۴۸	۴۴/۲	۴۵/۳	۱۰/۵

ماخذ: طرح نیروی کار ۱۳۹۸ مرکز آمار ایران

بر اساس اطلاعات این جدول در سال ۱۳۹۸ نرخ اشتغال زنان در بخش روستایی از مردان روستایی و در مجموع از بخش شهری بیشتر می‌باشد که این خود گویای وجود توان‌مندی و فرصت‌های بیشتر برای ایجاد کسب و کار و درآمد در بخش روستایی می‌باشد. با توجه به نقش اشتغال در کاهش نابرابری‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی مناطق شهری و روستایی و نیز با هدف تعدیل مهاجرت‌های گسترده روستایی، گسترش فرصت‌های شغلی بین این مناطق ضروری به نظر می‌رسد. از آنجا که توسعه پایدار روستایی از اهم محورهای برنامه‌ریزی بخش روستایی بوده و یکی از ملزومات آن، ماندن جوانان در مناطق روستایی می‌باشد، لذا به‌نظر می‌رسد رویکرد تمرکز در ایجاد فرصت‌های شغلی در مناطق شهری بایستی تغییر جهت داده و بخش روستایی نیز مورد توجه بیشتری قرار گیرد.

جدول ۱۷-۱۳. جمعیت در سن کار استان به تفکیک جنسیت طی سالهای ۹۸-۱۳۹۶

سال	جنس	جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر و سهم		جمعیت فعال و سهم		جمعیت غیرفعال و سهم		جمعیت شاغل و سهم		جمعیت بیکار
۱۳۹۶	مرد	۲,۶۰۹,۵۲۳	۴۹.۷	۱,۷۷۵,۳۱۶	۶۸	۸۳۴,۲۰۷	۳۱.۹	۱,۶۱۰,۸۲۶	۹۰	۱۶۴,۴۹۰
	زن	۲,۶۳۶,۰۴۱	۵۰.۳	۵۳۹,۹۶۴	۲۰	۲,۰۹۶,۰۷۷	۷۹.۵	۴۴۰,۵۳۰	۸۱.۵	۹۹,۴۳۴
۱۳۹۷	مرد	۲,۶۴۸,۰۸۲	۵۰.۲	۱,۷۴۸,۸۰۸	۶۶	۸۹۹,۲۷۴	۳۳.۹	۱,۵۷۹,۹۶۳	۹۰	۱۶۸,۸۴۴
	زن	۲,۶۲۲,۲۶۸	۴۹.۸	۵۲۲,۷۲۸	۱۹.۹	۲,۰۹۹,۵۳۹	۸۰	۴۴۷,۹۵۸	۸۵.۶	۷۴,۷۷۰
۱۳۹۸	مرد	۲,۷۰۳,۲۲۴	۴۹.۹	۱,۸۰۹,۷۵۵	۶۶.۹	۸۹۳,۴۶۹	۳۳	۱,۶۸۳,۸۰۸	۹۳	۱۲۵,۹۴۷
	زن	۲,۷۱۹,۱۴۰	۵۰.۱	۴۷۹,۰۰۱	۱۷.۶	۲,۲۴۰,۱۳۹	۸۲.۳	۴۱۴,۹۱۴	۸۶.۶	۶۴,۰۸۷

ماخذ: طرح نیروی کار سال ۱۳۹۷ و ۹۸- مرکز آمار ایران

جدول ۱۷-۱۴. اطلاعات نرخ مشارکت اقتصادی استان در جمعیت ۱۰ ساله و بیش‌تر برحسب جنس در سال ۹۸

گروه	نرخ مشارکت اقتصادی	نرخ اشتغال	نرخ اشتغال ناقص	سهم شاغلان با ۴۹ ساعت کار معمول و	نسبت اشتغال	نرخ بیکاری
کل	۴۲/۴	۹۱/۱	۱۱/۷	۳۵/۷	۳۸/۶	۸/۹
مردان	۶۸/۱	۹۳/۵	۱۲/۶	۳۹/۹	۶۳/۶	۶/۵
زنان	۱۶/۳	۸۰/۸	۷/۸	۱۴/۸	۱۳/۲	۱۹/۲

ماخذ: طرح نیروی کار سال ۱۳۹۸- مرکز آمار ایران

در جدول شماره ۱۷-۱۳ و همچنین جدول ۱۷-۱۴ که مکمل آن می‌باشد، تفاوت قابل توجهی میان جمعیت مردان و زنان استان مشاهده نمی‌شود. این در حالی است که در طرف مقابل، تفاوت بسیار قابل توجهی بین جمعیت زنان و مردان فعال وجود دارد. گرچه سهم بالایی از جمعیت زنان فعال، شاغل هستند که این نشان از توانمندی زنان جامعه در انجام فعالیت‌ها

و مشارکت اقتصادی می‌باشد. لذا با توجه به اینکه در شرایط اقتصادی امروز جامعه‌ی ایران نیاز به مشارکت زنان در تأمین درآمد و هزینه‌های خانوار بیشتر است، این مسئله که به گونه‌ای نشان‌دهنده تبعیض جنسیتی و عدم توزیع مناسب فرصتهای اشتغال میان این دو گروه می‌باشد بایستی در سیاست‌گذاری‌های اقتصادی مورد توجه قرار گرفته و ایجاد فرصت‌های شغلی برابر برای هر دو گروه جنسیتی فراهم شود.

جدول ۱۷-۱۵. جمعیت در سن کار استان به تفکیک منطقه در سال ۱۳۹۸

گروه		جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر و سهم		جمعیت فعال و سهم		جمعیت غیرفعال و سهم		جمعیت شاغل و نرخ اشتغال		جمعیت بیکار و نرخ بیکاری	
شهری	۴,۰۴۶,۴۳۷	۷۵	۱,۶۹۴,۷۳۳	۴۲	۲,۳۵۱,۷۰۳	۵۸	۱,۵۳۳,۰۳۷	۹۰.۵	۱۶۱,۶۹۷	۹.۵	
روستایی	۱,۳۷۵,۹۲۷	۲۵	۵۹۴,۰۲۳	۴۳	۷۸۱,۹۰۵	۵۷	۵۶۵,۶۸۵	۹۵.۲	۲۸,۳۳۷	۴.۸	

ماخذ: طرح نیروی کار سال ۱۳۹۸ - مرکز آمار ایران

طبق داده های این جدول نسبت اشتغال روستایی به مراتب بیشتر از همین نسبت در نقاط شهری می‌باشد که نشان از فرصت‌ها و توانمندی‌های موجود در مناطق روستایی در ایجاد اشتغال و به تبع آن مهاجرت معکوس می‌باشد.

جدول ۱۷-۱۶. اطلاعات نرخ مشارکت اقتصادی در جمعیت ۱۰ ساله و بیش‌تر برحسب جنس و مکان در سال ۹۸

جنس و استان	نرخ مشارکت اقتصادی	نرخ اشتغال	اشتغال ناقص	نرخ بیکاری	نسبت اشتغال	سهم جمعیت دارای اشتغال ناقص	نرخ مقدار اشتغال ناقص	سهم اشتغال در بخش				سهم اشتغال در بخش	
								کشاورزی	صنعت	خدمات	خصوصی	عمومی	
مرد و زن (کشور)	۳۹/۹	۸۹/۴	۸/۸	۱۰/۶	۳۵/۷	۹/۹	۳/۷	۱۷/۸	۳۲/۰	۵۰/۲	۸۵/۳	۱۴/۷	
مرد و زن (استان)	۴۲/۴	۹۱/۱	۱۳/۲	۸/۷	۳۸/۷	۱۴/۴	۵/۲	۱۸/۵	۳۳/۹	۴۷/۶	۸۸/۹	۱۱/۱	
مرد	۶۶/۹	۹۳/۰	۱۴/۳	۷/۰	۶۲/۳	۱۵/۴	۵/۱	۱۹/۲	۳۲/۵	۴۸/۳	۹۰/۰	۱۰/۰	
زن	۱۸/۲	۸۸/۷	۱/۷	۱۱/۳	۱۶/۱	۱/۹	۱/۲	۳۴/۰	۲۷/۴	۳۸/۶	۷۶/۶	۲۳/۴	
شهری	۴۱/۹	۹۰/۵	۹/۵	۹/۵	۳۷/۹	۱۰/۵	۳/۸	۷/۴	۳۴/۷	۵۷/۹	۸۵/۹	۱۴/۱	
شهری-مرد	۶۶/۰	۹۲/۴	۱۰/۲	۷/۶	۶۱/۰	۱۱/۱	۳/۷	۸/۱	۳۴/۰	۵۷/۹	۸۷/۶	۱۲/۴	
شهری-زن	۱۷/۷	۸۳/۱	۶/۶	۱۶/۹	۱۴/۷	۸/۰	۴/۳	۴/۳	۳۷/۶	۵۸/۱	۷۸/۹	۲۱/۱	
روستایی	۴۳/۲	۹۵/۲	۲۳/۸	۴/۸	۴۱/۱	۲۵/۰	۹/۱	۴۸/۴	۳۲/۰	۱۹/۶	۹۷/۰	۳/۰	
روستایی-مرد	۶۹/۸	۹۴/۸	۲۵/۹	۵/۲	۶۶/۱	۲۷/۳	۹/۳	۴۹/۶	۲۸/۴	۲۲/۰	۹۶/۷	۳/۳	
روستایی-زن	۱۷/۵	۹۷/۰	۱۵/۷	۳/۰	۱۷/۰	۱۶/۲	۸/۳	۴۴/۲	۴۵/۳	۱۰/۵	۹۷/۹	۲/۱	

ماخذ: طرح نیروی کار سال ۱۳۹۸ - مرکز آمار ایران

به استناد نتایج طرح‌های اشتغال و بیکاری، نرخ بیکاری استان در سال ۱۳۹۸ نسبت به سال قبل خود کاهش داشته و از ۱۰/۸ درصد به ۸/۷ درصد رسیده است. در مجموع نرخ بیکاری مناطق روستایی کمتر از مناطق شهری بوده است. جدول زیر شاخص های نیروی انسانی استان خراسان رضوی را طی سالهای ۱۳۹۸-۱۳۹۶ نشان می‌دهد.

جدول ۱۷-۱۷. شاخص‌های نیروی انسانی استان خراسان رضوی طی سالهای ۹۸ - ۱۳۹۶ (درصد)

شاخص	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶
نرخ مشارکت اقتصادی	۴۲/۴	۴۳/۱	۴۴/۱
نرخ مشارکت اقتصادی مردان	۶۸/۱	۵۹/۷	۶۱/۷
نرخ مشارکت اقتصادی زنان	۱۶/۳	۱۷/۱	۱۶/۷
نرخ مشارکت اقتصادی مناطق شهری	۴۱/۹	۳۶/۹	۳۷/۸
نرخ مشارکت اقتصادی مناطق روستایی	۴۳/۲	۴۲/۹	۱۴/۸
نرخ بیکاری	۸/۷	۱۰/۸	۱۱/۲
نرخ بیکاری مردان	۷/۰	۶/۴	۶/۳
نرخ بیکاری زنان	۱۱/۳	۲/۹	۳/۸
نرخ بیکاری مناطق شهری	۹/۵	۵	۵/۵
نرخ بیکاری مناطق روستایی	۴/۸	۳/۵	۴/۵
نرخ بیکاری جوانان (۱۵-۲۴ سال)	-	۲۱/۷	۲۴
سهم شاغلان در بخش کشاورزی	۱۸/۵	۱۹/۳	۲۱/۱
سهم شاغلان در بخش صنعت	۳۳/۹	۳۳/۶	۳۱/۴
سهم شاغلان در بخش خدمات	۴۷/۶	۴۷/۱	۴۷/۵

ماخذ: گزیده های آمار استان در سال ۹۸، اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی خراسان رضوی

در بخش قبل بیان شد خراسان رضوی یازدهمین استان بیکار کشور است. در مجموع با نگاهی گذرا به وضعیت نیروی کار استان مشاهده می‌شود نرخ بیکاری از ابتدای دهه ۱۳۹۰ نوساناتی داشته به‌طوری که از ۹.۱ در سال ۱۳۹۰ به ۸.۶ درصد در سال ۱۳۹۱ کاهش یافته و در سال ۱۳۹۲ این رقم باز هم کمتر شده و به ۷.۹ رسیده است. اما در سال ۱۳۹۳ نرخ بیکاری این استان به یکباره افزایشی حدود ۳ درصدی را تجربه کرده و به ۱۰.۸ رسیده و این داستان در سال ۱۳۹۴ باز هم تکرار شده اما این بار نرخ بیکاری با افزایش ۲.۵ درصدی به ۱۳.۳ درصد و با ۰.۱ درصد کاهش به ۱۳.۲ درصد در سال ۱۳۹۶ رسیده است. طی سالهای ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۵ بیکاری استان افزایش قابل توجهی داشته که ناشی از رکود شدید اقتصادی استان و تعطیلی بسیاری از واحدهای تولیدی به دلیل مشکلات نقدینگی، مشکلات ایجاد شده در مؤسسات بزرگ مالی همچنین تشدید رکود در بخش مسکن و ساختمان بوده است. روند تغییرات نرخ بیکاری در شهرها و روستاها همسو و هم جهت بوده اما سطح بیکاری در مناطق روستایی کمتر از مناطق شهری استان بوده و تغییرات آن با نرخ رشد کمتری همراه بوده است. زیرا بسیاری از مسائلی که موجب تشدید بیکاری در مناطق شهری شده بر نرخ بیکاری روستاها تاثیر قابل توجه نداشته است. البته در سال ۱۳۹۶ نرخ بیکاری استان با کاهش ۱.۸ درصدی در وضعیت بهتری نسبت به کشور قرار گرفته است.

در سال ۱۳۹۸ نیز علیرغم وجود مشکلات عدیده‌ی اقتصادی در سطح کشور باز هم نرخ بیکاری استان کاهش یافته است. که این نشان از اجرای سیاست‌های همسو با توانمندی‌ها و مزیت‌های نسبی استان و شناخت فعالیت‌های متناسب با بافت آن می‌باشد.

همچنین در این سال‌ها نرخ مشارکت روند صعودی طی کرده است که ناشی از افزایش جمعیت در سن کار (۱۰ ساله و بیشتر) استان و ورود آنها به بازار کار بوده است. نرخ مشارکت اقتصادی برای زنان و مردان با روند یکسان اما تفاوت قابل توجه طی دوره مورد بررسی در حرکت بوده است.

بیشترین نرخ میزان بیکاری در گروه جوانان (۲۴-۱۵) مشهود است که در سال‌های اخیر روند صعودی و فزاینده‌ای را در پیش گرفته است. اغلب این گروه شامل فارغ التحصیلان دانشگاهی می‌باشند که به دلیل عدم تعامل صحیح دانشگاه و بازار کار فرصت‌های شغلی مناسب برای آنها ایجاد نشده است. تمهیدات دولت در جهت بهبود فضای کسب و کار در سال‌های اخیر و ایجاد تعامل سازنده میان صنعت و دانشگاه اقدامی مؤثر در این راستا می‌باشد که می‌تواند راه را برای جوانان تحصیل کرده و فعال استان در جهت ایجاد اشتغال هموارتر سازد.

۱۷-۳-۱. تحولات تقاضای نیروی کار

مطابق با نظریات اقتصادی، بنگاه‌ها در صورتی تقاضای نیروی کار خود را افزایش می‌دهند که دستمزدهای حقیقی (که اثر تورم از آن کسر شده است) کاهش یابد، فروش آنها بیشتر شود و قیمت محصولات آنها افزایش یابد. همچنین افزایش هزینه به کارگیری سرمایه می‌تواند بر اشتغال اثر منفی داشته باشد، مگر اینکه بنگاه از نظر فنی بتواند سرمایه را با نیروی کار جایگزین کند. ویژگی‌های ساختاری حاکم بر بخش کشاورزی، صنعت و خدمات نیز در تقاضای آنها برای اشتغال مؤثر است. از سویی، هر قدر رقابت پذیری در یک صنعت بیشتر باشد، استخدام نیروی کار در آن صنعت یا صنایع مرتبط نیز بیشتر خواهد بود، چرا که بنگاه‌ها برای رقابت‌پذیری باید عوامل تولید را به صورت کارآمدتری به کار بگیرند و در این صورت بهره‌وری نیروی کار نیز در آن صنعت بیشتر خواهد بود. اگر یک صنعت رقابت‌پذیری بیشتری داشته باشد، در فروش محصولات نیز موفق تر بوده و چشم انداز سرمایه‌گذاری و استخدام نیروی کار نیز در آن و صنایع مرتبط روشن تر خواهد بود. مسلم این است که استان خراسان نیز از این قواعد مستثنی نمی‌باشد. در این راستا طرحی با نام توسعه کسب و کار و اشتغال پایدار در استان، همانند سایر استانها از سال ۱۳۹۴ اجرایی شده است که هدف آن شناسایی رسته‌های اولویت‌دار و مزیت‌دار در بخش تقاضای نیروی کار بوده، این رسته‌ها براساس تحلیل سیستم کسب و کار استان که دارای بیشترین اثرگذاری در توسعه اشتغال هستند و با رویکرد ایجاد اشتغال شناسایی شده و چنانچه اقدامات توسعه‌ای در آنها صورت پذیرد هم از نظر کیفیت و هم از نظر کمیت، تأثیر به مراتب بیشتری نسبت به سایر رسته‌ها در بهبود اشتغال استان خواهند داشت. در مجموع با توجه به اینکه استان خراسان رضوی جزء یکی از استانهای مهاجر پذیر کشور می‌باشد و جمعیت شهری بالای ۷۰ درصدی این استان نشان از تخلیه سریع روستاها و گسترش شهرنشینی در - سال‌های اخیر می‌دهد و از طرفی به واسطه وجود مزیت‌های طبیعی آب و هوایی در شمال استان و وجود مزیت منحصر به فرد گردشگری زیارتی، اشتغال آن بر پایه کشاورزی و خدمات پایه‌ریزی شده است، لذا در این طرح توجه بیشتری به

توسعه بخش خدمات و کشاورزی شده است که با افزایش سرمایه‌گذاری در این بخش‌ها و به تبع آن افزایش تقاضا برای نیروی کار عرضه‌شده در بازار استان نرخ اشتغال افزایش می‌یابد. شاید بتوان گفت با اجرای این‌گونه طرح‌ها عدم تطابق کامل عرضه و تقاضا به دلیل عدم آگاهی طرفین از توانمندی‌ها و نیازهای یکدیگر تسهیل می‌شود.

جدول ۱۷-۱۸. اطلاعات میزان تحصیلات در جمعیت ۱۰ ساله و بیش‌تر در استان در سال ۹۸

شرح	کل	ابتدایی	متوسطه ۱	متوسطه ۲	دیپلم	کاردانی	کارشناسی	فوق لیسانس و بالاتر
مرد و زن (کل کشور)	۶۶,۰۰۳,۵۸۱	۲۱,۸۵۰,۴۱۱	۱۴,۴۴۶,۹۴۹	۲,۳۶۴,۲۴۷	۱۳,۷۴۴,۵۰۰	۲,۶۵۶,۴۱۰	۸,۴۳۶,۳۰۲	۲,۴۸۶,۲۲۰
خراسان رضوی	۵,۴۱۹,۷۳۸	۲,۰۸۴,۲۸۸	۱,۳۲۱,۴۳۷	۲۰۹,۷۸۲	۹۶۶,۲۰۸	۱۸۶,۰۱۴	۵۱۹,۷۲۴	۱۳۱,۱۱۸

ماخذ: گزیده‌های آماراستان در سال ۹۸

درصد باسوادی جمعیت ۴۹-۱۰ ساله شهر مشهد

سال	جمعیت ۱۰ تا ۴۹ ساله بر اساس سرشماری سال ۹۵	بасواد ۱۰ تا ۴۹ ساله	بی سواد ۱۰ تا ۴۹ ساله	درصد باسوادی
۹۶	۲,۱۸۸,۱۲۷	۲,۱۲۴,۹۶۱	۶۰,۷۲۶	۹۶.۴
۹۷	۲,۱۸۸,۱۲۷	۲,۱۳۲,۱۵۴	۵۵,۹۷۳	۹۷.۱
۹۸	۲,۱۸۸,۱۲۷	۲,۱۳۸,۵۴۵	۴۹,۵۸۲	۹۷.۸

ماخذ: معاونت پژوهشی اداره کل آموزش و پرورش خراسان رضوی

جدول ۱۷-۱۹. اطلاعات نرخ مشارکت اقتصادی در جمعیت ۱۰ ساله و بیش‌تر برحسب گروه‌های سنی در سال ۹۸

جنس و استان	نرخ مشارکت اقتصادی	نرخ اشتغال	نرخ جمعیت دارای اشتغال ناقص	نرخ بیکاری			
				۱۵ ساله و بیشتر	۱۵-۲۴ ساله	۲۹-۱۵ ساله	۱۸-۳۵ ساله
مرد و زن	۴۴/۱	۸۹/۳	۸/۹	۱۰/۷	۲۶/۰	۲۳/۴	۱۷/۹
خراسان رضوی	۴۷/۳	۹۱/۷	۱۳/۳	۸/۳	۱۶/۶	۱۵/۴	۱۲/۵

ماخذ: گزیده‌های آماراستان در سال ۹۸

با توجه به ارقام جدول ۱۷-۱۸ مشاهده می‌شود از کل جمعیت استان (حدود ۵.۴۲۰.۰۰۰ نفر) تقریباً ۱.۹۰۰.۰۰۰ نفر تحصیلات بالای دیپلم داشته و از طرفی بررسی وضعیت تقاضای نیروی کار استان و تحولات ناشی از آن در جدول شماره ۱۷-۱۹ بر اساس نرخ بیکاری در گروه سنی ۱۵ تا ۲۴ سال و حتی ۲۹ سال نشان‌دهنده بیکاری بیشتر جوانان در سالهای اخیر می‌باشد. لذا مقایسه دو جدول نشان‌دهنده سطح بالای بیکاری در میان جوانان تحصیل کرده می‌باشد. یکی از مشکلات مراکز آموزشی استان، کاربردی نبودن عمده رشته‌های آموزش داده شده است. از نگاه اغلب کارفرمایان، فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌ها دارای مهارتی به اندازه یک نیروی کار متخصص نمی‌باشند. نرخ بالای بیکاری افراد تحصیل کرده در مقایسه با افراد بیسواد و کم‌سواد نشان‌دهنده این امر است. همچنین پهن بودن هرم سنی در سنین

جوانی، چند شغله بودن افراد میانسال، گسترش آموزش عالی و افزایش تعداد فارغ التحصیلان دانشگاهی بدون تناسب با نیازهای بخش کشاورزی و صنعت و خدمات و فاقد آموزش‌های لازم و کاربردی برای جذب در بازار کار (که به آن اشاره شد) و از همه مهمتر کاهش سرمایه‌گذاری‌ها از مشکلات موجود در بخش عرضه و تقاضای نیروی کار می‌باشد.

۱۷-۳-۲. مقایسه استان خراسان رضوی با کشور

در مقایسه نرخ بیکاری استان‌ها در سال ۹۸، استان خراسان رضوی در رتبه ۱۱ از نظر نرخ بیکاری قرار دارد که نسبت به متوسط کل کشور و نیز بسیاری از استانها، جایگاه بهتری است. ولیکن رتبه استان از نظر پایین بودن نرخ بیکاری، در سال‌های مختلف متغیر بوده، به طوری که از رتبه پنجم در سال ۸۴ به رتبه ۱۵ در سال ۹۶ رسیده و روند کلی تغییرات جایگاه بیکاری استان در مقایسه با سایر استان‌های کشور، به سمت نرخ‌های بیکاری پایین‌تر و نیز متوسط کشور بوده است. (طرح نیروی کار ۱۳۹۶)

جدول ۱۷-۲۰. مقایسه شاخص‌های نیروی انسانی استان خراسان رضوی و کشور در سال ۱۳۹۸

شاخص	استان	کشور
نرخ مشارکت اقتصادی	۴۲/۴	۳۹/۹
نرخ مشارکت اقتصادی مردان	۶۸/۱	۶۴/۳
نرخ مشارکت اقتصادی زنان	۱۶/۳	۱۵/۵
نرخ مشارکت اقتصادی مناطق شهری	۴۱/۹	۳۹/۲
نرخ مشارکت اقتصادی مناطق روستایی	۴۳/۲	۴۲/۳
نرخ بیکاری	۸/۷	۱۰/۶
نرخ بیکاری مردان	۷/۰	۹
نرخ بیکاری زنان	۱۱/۳	۱۷/۵
نرخ بیکاری مناطق شهری	۹/۵	۱۱/۸
نرخ بیکاری مناطق روستایی	۴/۸	۷/۳
سهم شاغلان در بخش کشاورزی	۱۸/۵	۱۷/۸
سهم شاغلان در بخش صنعت	۳۳/۹	۳۲
سهم شاغلان در بخش خدمات	۴۷/۶	۵۰/۲

ماخذ: سازمان ملی آمار و گزارشات و آمارنامه‌های اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی خراسان رضوی ۱۳۹۸

۱۷-۴- جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی

بیکاری را می‌توان یکی از هراس‌آورترین مشکلات اقتصاد یک کشور دانست و بی‌گمان، ریشه بسیاری از معضلات اجتماعی و حتی سیاسی را نیز، باید در این عارضه ملی جست‌وجو کرد. نگاه به پدیده بیکاری، ملاک مناسبی برای سنجش وضعیت سازوکار میان ارکان اساسی اقتصاد یک کشور است و هنگامی که نرخ بیکاری از حد خاصی فراتر می‌رود، به سادگی می‌توان دریافت که بخش‌های مختلف اقتصاد دچار ناکارآمدی است و بدین‌ترتیب، راه‌حل اساسی و

منطقی برطرف کردن مشکل بیکاری در کشوری همچون ایران، سامان بخشیدن به وضعیت فرو بسته ارکان مهم اقتصاد آن است.

در اسناد فرابخشی اشتغال، مسائل و مشکلات بنیادی در این حوزه از جمله عدم تعادل در بازار کار از بعد جنسیت، سن، تحصیل و، گستردگی پدیده چند شغلی بودن، بیکاری پنهان، فعالیت های کاذب و از همه مهم تر نبود ارتباط بین نظام آموزشی و بازار کار به چشم می خورد که این مشکلات به جز با اجرای سیاست های کلان در سطح کشور از جمله سیاست های اصلاح قوانین کار و تأمین اجتماعی و بیمه و قابل رفع نیست.

از طرف دیگر توزیع نادرست منابع و امکانات در نقاط مختلف کشور و ایجاد مهاجرت های گسترده نیروی کار، تراکم بالای نیروی انسانی در برخی مناطق، حاشیه نشینی و ایجاد مشکلات ناشی از عدم دسترسی به امکانات بهداشتی حاصل از مهاجرت های کنترل نشده، ایجاد کسب و کارهای زیرزمینی و همگی ناشی از کمبود فرصت های شغلی و منابع کسب درآمد در استان های مختلف می باشد. در سطح استان نیز، که برشی از کل کشور می باشد، همین مشکلات به چشم می خورد. آنچه مهم است این است که از آنجایی که مناطق مختلف استان خراسان دارای امکانات ویژه طبیعی، وسعت، تنوع آب و هوایی، شبکه های زیربنایی و قابلیت های نیروی انسانی متفاوت هستند، لازم است در برنامه ریزی و تصمیم گیری ها به موضوع قابلیت و ظرفیت های هر منطقه در فعالیت های مختلف توجه جدی شود.

۱. خراسان رضوی بیشترین واحدهای صنعتی کوچک بخش خصوصی را در اختیار دارد و واحدهای دولتی صنعتی در آن بسیار کم است؛ با توجه به مشکلات مالی و کمبود نقدینگی که برای بخش خصوصی ایجاد شده است، این بخش توان ادامه فعالیت با تمام ظرفیت را نداشته و بنابراین ناچار به کاهش نیرو شده و به همین دلیل علت اصلی افزایش نرخ بیکاری در خراسان رضوی مشکلاتی است که در واحدهای کوچک و متوسط تولیدی رخ داده است. رکود حاکم بر بازار، مشکلات ایجاد شده برای واحدهای صنعتی و تولیدی و رکود بخش صنعت، مهاجرپذیر بودن خراسان رضوی و ... از دلایل افزایش نرخ بیکاری در خراسان رضوی می باشد.

۲. خراسان رضوی به ویژه مشهد از جایگاه خوبی در بخش صنعت کشور برخوردار است، به طوری که دارای رتبه چهارم صنعت کشور می باشد، با این حال با کمبود صنایع بزرگ مقیاس مواجه است، این در حالی است که استان های دیگر مانند اصفهان از صنایع مادر مانند فولاد مبارکه برخوردارند. استقرار صنایع مادر دولتی از ضروریاتی است که باید مورد توجه و پیگیری مسئولان استان قرار گیرد که اگر محقق شود بسیاری از مشکلات حوزه اشتغال و بیکاری حل خواهد شد و تأثیری مثبت در افزایش درآمد استان خواهد داشت.

۳. تخصص هایی که در دانشگاه ها ارائه می شود، غالباً متناسب با مزیت های نسبی موجود در استان نبوده و بر اساس نیاز واحدهای صنعتی نیست و شاید این امر نیز یکی دیگر از دلایل بیکاری باشد. در این میان ایجاد سیستم مدیریت یکپارچه دوره های آموزش مهارتی می تواند بخش بزرگی از مشکلات در بازار کار را برطرف کند. سازمان آموزش فنی و حرفه ای می تواند به عنوان متولی امر آموزش، نسبت به نظارت، تدوین استاندارد، صدور مجوز، صدور مدرک و ... کلیه دوره های آموزشی برگزار شده توسط سایر دستگاه ها و سازمان های دولتی و غیردولتی

اقدام نماید. این کار سبب می شود علاوه بر داشتن یک استاندارد واحد، خروجی یکسانی از تمامی دوره ها گرفته شود و میزان مهارت تمامی کارآموزان آنها یکسان شده بطوری که تفاوتی میان میزان دانش هر کدام نباشد. البته این سیستم نباید آنقدر پیچیده باشد که دستگاه ها رغبتی به استفاده از آن نداشته باشند. مزیت دیگر این مدیریت یکپارچه، آگاهی کامل و دقیق از وضعیت آموزش مهارتی استان و کشور است. وضعیتی که به علت عدم اطلاع رسانی برخی دستگاه ها به فنی و حرفه ای، در حال حاضر چندان مشخص نیست. نکته مهم اینکه تامین نیروی انسانی ماهر مورد نیاز صنایع از طریق سازمان آموزش فنی و حرفه ای می تواند موجبات توفیق را ایجاد نماید.

۴. می توان با مشارکت کارشناسان و مدیران بومی استان ها، به جای آنکه از یک مدل کاری کشوری استفاده نمود، به تدوین مدل های کاری استانی و منطقه ای پرداخت و اجرا کرد. از تجربیات سایر کشورها همچون آلمان در این زمینه نیز می توان بهره جست.

۵. تراکم پنجاه درصدی جمعیت استان در مرکز نشانگر ظرفیت های توسعه و تمرکززدایی در این استان است که با برنامه ریزی ها و تخصیص های مناسب در این امور می توان مانع از مهاجرت بی رویه جمعیت به شهرها و ایجاد بیکاری و سایر مشکلات اقتصادی و اجتماعی در مرکز استان شد.

۶. در مجموع بررسی ها نشان می دهد که ساختار بازارکار به گونه ای است که فضا برای اشتغال افراد دارای تحصیلات عالی مناسب نیست و مشاغل موجود عمدتاً با نیروی کار ساده سازگار بوده که برای انجام آن نیازی به تحصیلات عالی نیست. این درحالی است که یکی از ویژگی های جمعیت جوان در سال های اخیر، دارا بودن تحصیلات دانشگاهی است، لذا در سال های پیش رو علاوه بر اینکه تعداد شغل های ایجاد شده باید افزایش یابد، ایجاد مشاغل تخصصی و کارهای تخصص محور و پیچیده نیز مورد نیاز بازار کار خواهد بود. بدین معنا که اقتصاد استان طی سال های آتی نیازمند فرصت های شغلی با تعداد زیاد و مناسب برای افراد دارای تحصیلات عالی است. توجه به این نکته در سیاست گذاری برای اشتغال زایی بسیار حائز اهمیت است و می تواند تمرکز و مسیر سیاست گذاری را تغییر دهد.